

درس خارج فقه استاد هادی عباسی خراسانی

جلسه پانزدهم، ۱۴۰۳/۰۲/۰۳

موضوع: فقه المشاوره/مبانی معرفتی مشاوره ی اسلامی /نسبت بین مشاوره ی اسلامی و مشاوره ی اصطلاحی - توجه به سه اُنس در مشاوره ی اسلامی

1- حدیث اخلاقی (جایگاه نیروهای نظامی - بیانات استاد به مناسبت حمله ی موشکی سپاه به اسرائیل)

به مناسبت پیروزی های اخیر سپاه اسلام، مهمان سخنی از امیرالمؤمنین (علیه السلام) هستیم. در نامه ی ۵۳ نهج البلاغه، راجع به جنود الهی می فرمایند:

«فَالْجُنُودُ، بِإِذْنِ اللَّهِ، حُصُونُ الرَّعِيَّةِ، وَرَيْنُ الْوَلَاةِ، وَعِزُّ الدِّينِ، وَسَبُلُ الْأَمْنِ، وَلَيْسَ تَقُومُ الرَّعِيَّةُ إِلَّا بِهِمْ [1].»

نهج البلاغه را بخوانید.

1.1- لشکریان اسلام، دژهای مردم و زینت حاکمان

حضرت فرمودند: سپاهیان و لشکر اسلام و آنهایی که در مسیر اقامه ی حق و تحت فرماندهی اسلام و آیات شریفه ی قرآن هستند، به اذن الله دژهای مردم هستند. حصن حصین امت اسلامی در مسائل نظامی، لشکریان هستند. آنها که در محضر اوامر الهی هستند، سپاهیان اسلام هستند. زینُ الْوَلَاةِ و زینت حاکمان هستند. در همین دفاع اخیر، ایران مقابل اسرائیل، چه زینتی برای حاکمان هستند.

1.2- لزوم رسیدگی به امور اداری نظامیان توسط مسئولین

ان شاء الله حاکمان هم سعی کنند، زینت اینها باشند. از رؤسای جمهور تا رئیس مجلس و رئیس قوه ی قضائیه، کارهای اداری آنها را انجام دهند. نکند سرباز و پاسدار و نیروی انتظامی و هر کس که مدافع امنیت است، کارهای اداری شان پیش نرود. کارهای آنها را انجام دهند. نیروهای نظامی، زینت آنها هستند.

1.3- عزت بخش دین و راههای امن

تعبیر سوم این است که اینها مایه ی عزت دین هستند. راههای امنیت الهی هستند. برای آنها دعا می کنیم. مزدداران، تنها مزدداران جغرافیایی نیستند؛ بلکه مزدداران عقیده هم هستند.

1.4- برپایی امور مردم در سایه‌ی امنیت نظامیان

آخرین فرمایش حضرت این است که اگر مردم نیز پایدار هستند و به مطالب و مقاصدشان می‌رسند و مردم، مردم هستند، به سبب وجود این لشکریان اسلام است.

1.5- تخصیص اموالی برای نظامیان توسط پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله)

برای همین رسول خدا (صلی‌الله‌علیه‌وآله) برای سپاهیان اسلام، سهمی در زندگی مردم قرار می‌دادند. عائله‌ی آن‌ها و اداره‌شان به عهده‌ی کسانی بود که به جهاد نمی‌رفتند و پشت صحنه بودند. از خدا سلامت آن‌ها را می‌خواهیم و اینکه به اهداف خود برسند.

1.6- لزوم تبیین دستاوردهای نظامیان، توسط نخبگان حوزوی و دانشگاهی کشور

دانشگاهیان و حوزویان هم باید تبیین اهداف آن‌ها را انجام دهند. جهاد اسلامی، نیاز به بیان اهداف مجاهد دارد. این وظیفه‌ی تبیین را فراموش نکنیم و تا می‌توانیم اهداف سپاهیان اسلام را بیان کنیم. اگر روزی وحدت عالم و مجاهد باشد، آن روز، روز پیشرفت اسلام است. ما دو جهاد داریم؛ جهاد به بنان و جهاد به بیان. عالمان ما همان‌طور که مجاهد بیانی هستند، مجاهد بنانی هم هستند.

1.7- برتری علما بر شهدا

«إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ وُزِنَ مِدَادُ الْعُلَمَاءِ بِدِمَاءِ الشُّهَدَاءِ، فَيُرَجَّحُ مِدَادُ الْعُلَمَاءِ عَلَى دِمَاءِ الشُّهَدَاءِ [2].» نکات مبهم معارف را با قلم خود برای مردم بیان کنید و برنامه‌ریزی کنید. در فقه‌المشاوره هستیم. در مشاوره‌ی اسلامی، نکات مبهم زیادی وجود دارد که باید انجام شود. وفقنا الله إيانا و إياكم لمرضاته.

1.8- دستور به ذکر بسم الله ابتدای صبح

هرچه بسم الله الرحمن الرحيم را تکرار کنیم، خوب است. معتقدیم این آیه از هر کسی در هر زمانی، معنای خاص خودش را دارد. صبح‌گاه برای نماز بلند می‌شوید، تا می‌توانید بسم الله را بگویید. اگر به عدد ۱۹ که حروف بسم الله است، تکرار کنید، بهتر است.

2- خلاصه جلسات گذشته

تعریف، ضرورت، ادله و تاریخ مشاوره را بیان کردیم. گفتیم اولین تاریخ مشاوره از اولین خلقت انسان است. ﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً﴾ [3]. در خصوصیات مشاوره‌ی اسلامی بودیم و تفاوت با مشاوره‌ی علمی.

3- نسبت بین مشاوره‌ی اصطلاحی و مشاوره‌ی اسلامی

نسبت بین مشاوره‌ی اصطلاحی و مشاوره‌ی اسلامی را عموم و خصوص مطلق می‌دانیم. آنچه در مشاوره‌ی مصطح هست، در مشاوره‌ی اسلامی هست؛ فقط باید تبیین شود. ما مبنایی داریم که تمام علوم، اسلامی است؛ بله، عالم غیر اسلامی هم داریم. البته برخی مطالب مشاوره‌ی اصطلاحی، مورد پذیرش نیست و در این موارد، تباین است. مشاوره‌ی اسلامی را بر اساس وحی و عقل و تجربه می‌دانیم. آنچه در مشاوره‌ی اصطلاحی نیاز باشد، در اسلام بیان شده است. مراد از مشاوره‌ی اسلامی این است.

4- ارکان مشاوره‌ی اسلامی

اولین رکن مشاوره‌ی اسلامی، وحی است و دیگری، عقل و سوم، تجربه است. اهل تجربه، یا مشاوران و یا فقیهان که مشاوره‌ی اسلامی می‌دهند، باید فقیه باشد. تا مشاوره‌ی اسلام‌شناس نباشد، شاید نمی‌تواند و باید مشاوره دهد.

5- ابعاد مشاوره‌ی اسلامی

بُعد شناختی، عاطفی و رفتاری و بُعد ارتباطی در مشاوره هست. ﴿وَلَا رَطْبٌ وَلَا يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ﴾ [4].

﴿وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ﴾ [5].

ما در مشاوره‌ی اسلامی، تمام مسائل را بیان شده می‌دانیم؛ هرچند گاهی مورد توجه قرار نگرفته است. مورد توجه نبودن با وجود نداشتن فرق دارد.

6- انس با خدا، خود و دیگران، محور مشاوره‌ی اسلامی

انسان، سه انس دارد: انس با خدا، با خودش و با دیگران. محور مشاوره‌ی اسلامی، همین سه انس است. انس با طبیعت را برخی جدا آوردند. ما این را هم در انس با دیگران می‌دانیم. گاهی انس با غیر هم‌نوع است و گاهی با هم‌نوع.

7- این سه انس، محور آسیب‌ها در مشاوره‌ی اسلامی

آسیب‌های انسان نیز از همین ارتباطات است. همانند وجود است که مابه‌الامتياز با مابه‌الاشتراک، یکی است. مشاوران محترم در آسیب‌شناسی بسیار باید دقت کنند. تفاوت بین عدد چهار و پنج، یک است. تشکیل اعداد هم از یک است. یک، نقطه‌ی اشتراک و امتیاز است. تشکیک خاص است. تشکیک اخص در مظاهر بود. تشکیک عام در تفاوت به ذات یا

خارج آن بود. مشاور اسلامی از انس ضربه می‌بیند و با همان انس، راه برون‌رفت دارد. یکی از خصوصیات مشاوره‌ی اسلامی، مجمع اضداد است. از همین چهار اُنس، مشاوره بسط می‌یابد و از همین مورد ممکن است آسیب ببیند.

8-توصیه‌ی اخلاقی و معرفتی

9-لزوم مبارزه با نفس و سیروسلوک برای مشاور اسلامی

به همه‌ی مشاوران توصیه می‌کنیم که بپرهیزید از اینکه در مقام مشاور باشید، ولی جایگاه‌تان، جای مُراجِع و حتی پایین‌تر از او باشد. این یک هشدار است. قوی‌ترین مشاور را کسی می‌دانیم که آسیب‌ها را بشناسد و گام عملی سیر کرده باشد. مشاوره‌ی اصطلاحی با مشاوره‌ی اسلامی جدا می‌شود. مشاوره‌ی اصطلاحی می‌گوید که هرچه اصول را رعایت کنی، موفق‌تری، ولی اسلام می‌گوید هرچه نفست قوی‌تر باشد، بهتر است. ارتباطات خود را قوی‌تر کنید. خیلی افراد قَدَر بودند که نتوانستند در مقام عمل مشاوره دهند. حضرت علامه حسن‌زاده - جانم به قربان‌شان - می‌فرمودند: «اگر همراه با سیر علمی، سیر عملی نباشد، انسان به قساوت قلب می‌رود». حق هم همین است. اگر نفس ما همراه علوم، سازش و کرنشش بیشتر نشود، نفس مسلط می‌شود. شیطان هم کار اساسی‌اش خیال‌پردازی است. چنین باید بشود؟ نه؛ بلکه چه هستیم و کجا می‌خواهیم برویم. این روایت حضرت امیر (علیه‌السلام) را از خود سوال کنید: «رَحِمَ اللهُ امرءً عَلمَ مِن أینَ و فی أینَ و إلی أینَ [6].»

چون ارتباطات داریم، نیاز به مشاوره داریم.

10-حکایت امتحان پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله) از یک جوان

شخصی نزد رسول خدا (صلی‌الله‌علیه‌وآله) آمد و گفت: «وقتی شما از مدینه می‌روید، از دوری شما مریض می‌شوم». حضرت تستی قرار دادند. این، خودش مشاوره‌ی اسلامی است. فرمودند: «من را بیشتر دوست داری، یا چشمت؟» از چشم شروع کردند که نگرش انسان از چشم است. گفت: «شما را بیشتر دوست دارم». حضرت فرمودند: «نفست را چطور؟» گفت: «جانم به قربان شما». حضرت فرمودند: «من را بیشتر دوست داری، یا پدر و مادرت را بیشتر دوست داری؟» گفت: «پدر و مادرم به فدای شما». خیلی از افراد در مشاوره، آسیب‌دیده‌ی محبت هستند. بعد سوال کردند: «مرا بیشتر دوست داری، یا خدا را؟» سوال آخر. گفت: «چون شما رسول الله هستید و مضافاً الیه به الله، شما را دوست دارم؛ وگرنه با توجه به آیه‌ی: ﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ﴾، [7] خدا را بیشتر دوست دارم [8].» حضرت بین دو چشم او را بوسیند که نشانه‌ی تعقل در آن است.

11- وحی، بزرگ‌ترین منبع مشاوره‌ی اسلامی

خصلت مشاوره‌ی اسلامی این است که بر محور اسلام می‌چرخد. در حیطة‌ی علمی نه، ولی در حیطة‌ی عملی، اسلام است. وحی، بزرگ‌ترین منبع مشاوره‌ی اسلامی است.

12- لزوم آسیب‌شناسی مراجعین در مشاوره‌ی اسلامی

ارتباطات در مشاوره‌ی اسلامی می‌تواند هم نقطه‌ی آسیب باشد و هم تعالی و رشد. اولین مُراجع که آمد، علت آسیبش را به دست آورید». هَلِ الدِّينُ إِلَّا الْحُبُّ [9]. «اکثر آسیب‌ها، محبتی است. تاریخچه‌ی آسیب را برای درمان بدانید.

---

[1] نهج البلاغة، الدشتی، محمد، ج ۱، ص ۲۹۴، نامه ۵۳.

[2] الأملی - ط دار الثقافة، الشیخ الطوسی، ج ۱، ص ۵۲۱.

[3] سوره بقره، آیه ۳۰.

[4] سوره انعام، آیه ۵۹.

[5] سوره یس، آیه ۵۹.

[6] الوافی، الفیض الکاشانی، ج ۱، ص ۱۱۶.

[7] سوره کهف، آیه ۱۱۰.

[8] المحبة فی الكتاب و السنة، محمدی ری شهری، محمد، ج ۱، ص ۲۰۱.

[9] کافی- ط الاسلامیة، الشیخ الکلینی، ج ۸، ص ۸۰.